

Kazım ağa Salikin müxəmməsləri

Naila Mustafayeva

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent, AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu

E-mail: nailmustafayeva@yahoo.com.tr

XVIII əsrin sonları-XIX əsrin birinci yarısında yaşamış, həm klassik, həm də şifahi xalq ədəbiyyatı üslubunda yazıb-yaratmış şairlərimizdən biri də Kazım ağa Salikdir. Akademik Feyzulla Qasimzadə haqlı olaraq onu şeirlərində M.P.Vaqifin nikbin ruhunu yaşadan sənətkar kimi dəyərləndirir (1, s. 59). Görkəmli ədəbiyyatşünas Firidun bəy Köçərli "Azərbaycan ədəbiyyatı" kitabında Kazım ağanın yaradıcılığı barədə ilk tədqiqatçı sözü demiş, onun bir sıra şeirlərini əsərinə daxil etmişdir. F.Köçərli K.Salikin bütün Cənubi Qafqaz miqyasında müqtədir bir şair olduğu barədə belə yazır: "Molla Pənah Vaqifdən sonra Kazım ağa Salik nəinki vahid Qazax mahalında, bəlkə, tamami Zaqafqaziya zühur edən şüəranın müqtədirlərindən birisi hesab olunur" (2, 269). Qazax mahalının vəkili (müvəkkil şəxsi – icraçı strukturunun başçısı) Əhməd ağanın oğlu, mayor Mustafa ağa Arifin kiçik qardaşı Kazım ağa (1771-1842) yaşadığı bölgədə böyük nüfuz sahibi olmuşdur. Tədqiqatçı İsmayıl Umudlu K.Salik yaradıcılığının özünəməxsusluğu barədə yazır: "Kazım ağa milli ədəbiyyatımızın XIX yüzil mərhələsində tam bənərsiz bir şairdir. Onu kimləsə müqayisə etmək çətindir" (3, s. 303). Şairin ədəbi irsinin müəyyən hissəsi Hüseyn Əfəndi Qayıbovun "Azərbaycanda məşhur olan şüəranın əşarına məcmuədir" toplusunda cəm edilmişdir. Burada Kazım ağanın qəzəl, qitə, məsnəvi, mürəbbə-müstəzad, qoşma, gəraylı janrlarında yazdığı şeirləri ilə bərabər, 8 müxəmməsi də toplanıb. Hüseyn Əfəndi yanlış olaraq şairin bir sıra qoşma və gəraylılarını mürəbbə janrına aid edib. Əslində, bu şeirlər əruz deyil, heca vəznində yazılmışdır. Əlyazma məcmuələrində belə səhvlərə çox rast gəlirik. A.Dadaşzadə hər bəndi dörd misradan ibarət bu iki janrın çəşdirilməsi barədə yazır: "Təzkirələrdə və XX əsr məcmuələrində, kitablarında "mürəbbə" kimi qeyd olunmuş, hər bəndi dörd misradan ibarət lirika nümunələri az deyildir, əslində isə, bu başlıq altında çox zaman adicə qoşmalar gizlənilir" (4, s. 176).

Kazım ağa Salikin müxəmməsləri Hüseyn Əfəndi məcmuəsinin II, III, və IV cildlərində yerləşdirilib. AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunda saxlanan iki əlyazmada K.Salikin əsərlərinə rast gəlirik. B-1637/3257 şifri altında saxlanan 36 vərəqdən ibarət cümgdə Kazım ağanın müxtəlif janrlarda yazdığı şeirlər toplanıb. Şeirlər qara tuşla, şikəstə elementli nəstəliq xətti ilə köçürülüb. Səhifələrin çoxunun yuxarı hissəsində "Min kəlamı-Salik" sözləri yazılıb. Əlyazmada Salikin Qayıbov toplusuna düşmüş aşağıdakı misralarla başlayan müxəmməsləri vardır: "Afərin, bu necə qəddir ki, çəküb kilki-qəza" (v.2a), "Çərxdən ki, nə qədər etdim fəryadü haray" (v.6a), "Ağah et, ey bad, ol vəfəli həmdəmi" (v.6a), "Ey Mühit, çox mövc edirsən, hanı mərcanın sənini" (v.9b), "Qış günü məhz bənəzər guşeyi-gülzarə kürk" (v. 11a), "Min iki yüz çəhil şeşdə düşdü İrana vəba" (v. 11b), "Ey xoş ol günlər ki, bir məktəbdə biz həmrəz idik" (v. 24 b). Bu şeirlərin içində yalnız üçüncüsü natamamdır, 5 bəndindən biri köçürülüb. Haqqında danışdığımız əlyazma cümgdə Qayıbov məcmuəsinə düşməmiş iki müxəmməsin olduğunu görürük. Onlardan birincisi 25a vərəqinə köçürülmüş iki bənddən ibarət aşağıdakı müxəmməsdır:

*Görməyib kimsə belə dilbəri-aşubi-cahan,
Ol səhi qədd ilə girsə çəmanə seyrkūnan,
Baş ağər qamətina bir neçə yüz sərv-i-rəvan,
Bu nə qəddir, bu nə qamət, bu nə dildir, nə dəhan,
Bu nə qaşdır, bu nə gözdür, bu nə üzdür, nə üzər.*

*Salika, səndə ki yoxdur, bilərəm, qeyri-tələb,
Sənə derlər ki, munu mədh qılırsan nə səbəb,
Sən onu söylə ki, ey hasidi-bidin, biadəb,
Şüəra firqəsi məddah olursa, nə acəb,
Ki, gərək mədh qılam xubları hər nə ki var. (5, v. 25a).*

Cümgün 27b vərəqində Salikin Qayıbov toplusuna düşməmiş aşağıdakı 3 bəndlik müxəmməsi köçürülüb:

*Bu gün bir məhliqa gördüm, mənə baxdı nəgəh əgri-əgri,
Çəşm məstan, zülf pərişan, araxçın kəc, külah əgri,
Hilal qaşları əgməklə etdi mənə nigah əgri,
Ala gözə siyah sürmə çəkib xətti-siyah əgri,
Ovçu görmüş maral tək çün baxar gah-begah əgri.*

*İlahi, saxla qəzəbindən, bu gün qəhr eyləmiş yarım,
Ya İlahi, səndən yoxdu qeyri-qəm-xarım,
Dərd verdin, dərman vermədin, hansı tabibə yalvarım,
Bunun tək incidibsən, eşitmisən ahü zarım,
Bir lütf eylə, tut qolumdan, mənə baxma nəgəh əgri.*

*Sinəmə çəkibsən, zalım, acəb dügün dağı,
Əridibsən bu könlümün daha qalmayıb yağı,
Vəsməli qaş, sürməli göz, hənalı əl-ayağı,
Bayaz sinən, o şux məmən pərişan zülfün otağı,
Mənə atma müjgan oxun, dələr bağrım nəgəh əgri (5, v. 27 b).*

Əlyazmalar İnstitutunda saxlanan S-267/9220 şifrlı 115 səhifədən ibarət əlyazmada da K.Salikin əsərləri toplanıb. 1947-ci ildə Tufan Ruindej tərəfindən nəstəliq xətti ilə köçürülmüş, tərtib edilmiş bu əlyazma topluda (6, s. 115) şairin həyatı barədə qısa məlumat, onun Azərbaycan və fars dillərində müxtəlif janrlarda yazdığı şeirlər vardır. Burada şairin aşağıdakı misralarla başlayan müxəmməslərinin olduğunu görürük: "Mələhət-gülşəhində bir güli-həmrəyə həsbəndəm" (s. 11-13), "Ağah et, ey bad, məndən ol vəfəli həmdəmi" (s. 13-14), "Min iki yüz çəhil şeşdə düşdü İrana vəba" (s. 14-15), "Çərxdən ki, nə qədər etdim fəryadü haray" (s. 43), "Ey Mühit, çox mövc edirsən, hanı mərcanın sənini" (s. 48-50), "Qış günündə məhz bənəzər guşeyi-gülzarə kürk" (s. 51-52), "Ey xoş ol günlər ki, bir məktəbdə biz həmrəz idik" (s. 86), "Görməyib kimsə belə dilbəri-aşubi-cahan" (s. 86-87), "Bu gün bir məhliqa gördüm, mənə baxdı əgri-əgri" (s. 92-93). Bəzi şeirlərin iki dəfə, bəzilərinin natamam

köçürüldüyünü görürük.

K.Salikin lirik-aşıqanə mövzulu, gözəlləmə xarakterli müxəmməsləri ilə yanaşı, ictimai mövzulu, cəmiyyətdə baş verən müxtəlif hadisələrə, ayrı-ayrı şəxslərə həsr edilmiş müxəmməsləri də vardır. Bu şeirlərdə Vaqifdən gələn nikbinlik, həyatsevərlik, real insanlardan, həyatı problemlərdən bəhs edilməsi xüsusilə diqqətəlayiqdir. F.Qasımzadə haqlı olaraq yazır: "Şair mücərrəd mövzulardan çəkidiyi kimi, mövzu təkrarından da bacardıqca qaçmış və hər şeirini müəyyən bir hadisə ilə əlaqələndirmişdir" (1, s. 60). Qeyd edək ki, H.Qayıbov məcmuəsində şairin şeirlərinin hansı münasibətlə yazıldığını qeyd etməklə onun mücərrəd deyil, konkret, real hadisə və şəxsiyyətlərin təsvirinə üstünlük verdiyi fikrini təsdiqləməyə kömək göstərmişdir.

Kazım ağanın lirik-aşıqanə mövzulu müxəmməslərindən ikisi B-1637/3257 şifrlı əlyazmaya köçürülmüş iki və üç bəndlik natamam, ikisi isə Qayıbov toplusunda rast gəldiyimiz tam şeirlərdir. "Aferin, bu necə qəddir ki, çəküb kilki-qəza" misrası ilə başlanan 5 bəndlik müxəmməs, H.Qayıbovun qeyd etdiyinə görə, şirvanlı Ceyran xanımın mədhidir. Şair başqa janrlarda yazdığı şeirlərində də ayrı-ayrı gözəlləri vəsf etmişdir. Bunlardan Şirvandan Qazağın Salahlı kəndinə gələn gəlmiş Tubi xanıma, Göyçadən gələn Məhbubə xanıma, Varşav gölü tərəfdən gəlmiş Dilbər xanıma, Qalaçı kəndindən olan xaçpərast qızına həsr edilmiş şeirləri göstərmək olar. Müxəmməslərdə klassik ədəbiyyatdan gələn bədii ifadə vasitələrindən, xüsusilə də təsbihlərdən geniş istifadəni görürük. Gözəlin üzü aya, sinəsi meyvəyə, gözləri şahdü-şəkərə, ayrılığı cəhənnəm oduna, xasiyyəti cənnətə bənzədilir. Lakin diqqətə baxdıqda görürük ki, bu bədii ifadə vasitələri şifahi xalq ədəbiyyatında, Vaqif şeirlərində verildiyi kimi, anlaşılıq, aydın dillə təqdim edilir. Vaqif kimi Salik də gözəlin geyiminə fikir verir, hansı geyimlərin onun gözəlliyini daha artıq dərəcədə nəzərə çarpdıracağını bildirir, bu mövzuda öz zövqünü bəyan edir:

*Bela xoş qamətə çox zinatü zivar yaraşur,
Bəs giribanına zar düğmə sarasər yaraşur,
Qeysəri-Rum kimi başına afsər yaraşur,
Zülfünə şamü səhar mişkilə ənbar yaraşur,
Apara hər tərəfə rəyihəsini badi-saba (7, s. 39).*

Dördüncü bənddə "nə deyim?" ara sözündən dörd dəfə istifadə edən müəllif danışq effekti yarada bilmişdir. Elə bil ki, şair həmsöhbətləri (oxucuları) arasında gözəli vəsf edərkən söz tapmayaraq "Hüsn çox görmüşəm, əmma ki, bu yara nə deyim?" deməklə kifayətlənməli olmuşdur.

Kazım ağanın "Həsbəndəm" rədifli 7 bəndlik müxəmməsi də gözəlləmədir, adı bildirilməyən bir xanımın vəsfindən ibarətdir. Müəllif məşuqəsinin qaşını qövsü-qüzəhə və ya bayram ayına, saçlarını Leylinin alından sallanan qıvrım tellərinə, üzünü günəşə və ya oda, dodağını qiymətli yaquta və ya İsanın dodağına bənzədir, bütün bunlara görə ona vurğun olduğunu elan edir. Sevgilisini gözəllikdə Leyliyə, Yusifə bənzədən şair özünü eşqi yolunda hər cür cəfalar çəkməyə məcbur olan Məcnunla müqayisə edir, yarına üz tutaraq "dünyanı gəzsən, mənim kimi aşiq tapa bilməzsən" deyir:

*Sarasər cüstcu etsən agar şövq ilə dünyanı,
Tapılmaz mən kimi aşiq sənə, ey Yusif-sani,
Mənə bihuda cövr etmə ki, tərək etməm bu sevdanı,
Olur ya mətləbim hasil və ya ömrüm olur fani,*

Riza ver, ya ki cəng eylə ki, mən davaya həsbəndəm (8, s. 234).

Qeyd etdiyimiz kimi, Kazım ağa həyatda, cəmiyyətdə baş verən hadisələrə, ayrı-ayrı şəxslərə qarşı laqeyd olmamış, müxtəlif hadisələrə, bəzi adamlara şeirlər həsr etmişdir. Salikin 1830-cu ildə İranda baş vermiş vəba epidemiyasına, bu faciə nəticəsində minlərlə insanın ölməsinə həsr etdiyi 6 bəndlik müxəmməsi tarixi hadisənin yaddaşlarında qalmasına xidmət etməklə bərabər, müəllifin cənubda yaşayan həmvətənlərinin halına acıdığına göstərir. Eyni zamanda, bu hadisənin şairi dərin fəlsəfi düşüncələrə qər q etdiyini də görürük. Birinci bənddə müəllif deyir ki, təbirlər nə qədər çalışdırsa, ölkəni viran qoyan bu xəstəliyə əlac edə bilmədilər. Bundan sonra şairin bu fəlakətin səbəbləri barədə düşüncələri gəlir. Səbəb odur ki, bu məmləkətin bəyləri xalqa zülm etməyə, varlılar dilənçiləri qapıdan qovmağa başladılar, şər işlərə bəis, xeyirə isə düşmən oldular, səlam ilə başqalarına istifadə üçün əşya verdilər, islamın, şəriətin qaydalarına zidd hərəkətlər etdilər:

*Bu zaman bağları çün zülmə mail oldular,
Həm qənilər qapısından mən'i-sail oldular,
Oldular əşrərə bəis, xeyrə hayil oldular,
Yıxdılar eyman evin həm aqli-zail oldular,
Aldılar verdikləri əşyalar üstündə riba (7, s. 40).*

Şeirin sonunda şair deyir ki, deyəsən, onlar indi qəflət yuxusundan ayılıblar. "Hifz qıl möminləri ol təlxədən, ya Rəbbəna" deyəndə Kazım ağa Allaha üz tutub ondan günahsız bəndələri bu bələdan xilas etməyi rica edir. Şeirə diqqət etdikdə görürük ki, müəllif əsasən imkanlı adamların, zahid, molla və müdərrişlərin günahları, şər əməlləri, mərdümazarlığı, rüşvətخورluğu, səlamçılığı, şərab içməsi, dinə zidd əməllər törətməsi səbəbindən günahsız xalqın da bələdalara düşər olduğunu bildirir. 61 il ömür sürmüş Kazım ağa cavan vaxtlarında yazdığı bir sıra şeirlərində, o cümlədən, Sədəfəoğlu Süleyman koxaya ünvanladığı mürəbbemüstəzadlarında dünya qəmini unudub, keyf çəkməkdən, şərab içməkdən danışır. Lakin görürük ki, illər keçdikdən sonra şairin fikri dəyişmiş, o, insanları şərab məclislərindən, eys-iştərdən uzaqlaşmağa çağırmışdır. Bu, həyatsevərliyi ilə seçilən, insanları dünya qəmini unudub, dünyadan həzz almağa dəvət edən Vaqifin həyatının son günlərində insanların bəd əməllərinə görə bütün dünyadan üz çevirdiyini xatırladır. Vaqif "Görmədim" rədifli müxəmməsində insanlarda əxlaqın pozulduğundan, şeytanın imana üstün gəlmək təhlükəsinin yarandığından şikayət etdiyi, üzünü Allaha tutub ondan lütf dilədiyini kimi, Kazım ağa da hamının adından Tanrıya müraciət edib, insanların günahlarının bağışlanmasını diləyir.

K.Salikin "Kürk" rədifli 4 bəndlik müxəmməsi Vaqifin eyni rədifli 5 bəndlik müxəmməsini xatırladır. Şeirlərin başlanğıcı da oxşardır. Vaqif şeirini "Qış günü çünki dönər şol cənnətül-məvayə kürk", Kazım ağa "Qış günündə məhz bənzər guşeyi-gülzarə kürk" misrası ilə başlayır. Əgər Vaqif ona kürk bəxş etdiyinə görə Şəki və Şirvan hakimi Hüseyin xan Müştəqa minnətdarlığını bildirirsə, K.Salikin ona kürk tikdirmiş İncəli kəndindən olan Molla Nəsimə rədifli məktub göndərir:

*Açılır kürkün içində dambədəm ruzi-bahar,
Kim anı puşak olur, bilməz nədir fəsl-i-çahar,
Yayı, qışı, payızı, yazı bir olur bərqərar,
Sat evini malın agar məndən eşitsən, hər nə var,
Al agar satılsa qış fəslində yüz dinarə kürk (7, s. 41).*

Kazım ağa 5 bəndlik müxəmməsində qardaşı İsmayıl ağanın oğlu, "Mühit", "Sabir" təxəllüsləri ilə şeirlər yazan Əbdürrəhman ağanın şeirlərini tənqid etmişdir. Hiss olunur ki, Əbdürrəhman ağa onun şeirini bəyanmədiyini bildirib. Salikin ona cavab olaraq yazdığı müxəmməsin birinci bəndində deyir ki, şeirinin bir pula dəymədiyi halda başqalarında nöqsan axtarırsan. Əgər dəniz kimi dalğalanırsansa, mərcanın hanı?

*Ey Mühit, çox mövc edirsən, hanı mərcanın sənini,
Lölvi-lalayı-təb'ü dü'rri-qəltanın sənini,
Çünki sudin yox, nədir bu xalqə nöqsanın sənini,
Bir pula dəyməz yanında şeiri-hədyanın sənini,
Tab qalmazsan mənə gar olsa yüz canın sənini (7, s. 41).*

Salik tündxasiyyət, acıdil Əbdürrəhman ağaya deyir ki, belə xasiyyətlə heç kim sənə yaxın olmaq, səni ciddi qəbul etmək istəməz. Bundan sonra şair Əbdürrəhman ağanın şeirlərinin vəzn və digər baxımlardan qüsurlu olduğunu bildirir. Son bənddə müəllif şeirlərinin nöqsansızlığından danışır, özünü dənizə, əsərlərini dənizin dibindən çıxarılmış dürrə bənzədir:

*Mən ki, ümmanəm, bəli, var dü'rri-qəltanım mənim,
Zümreyi-qəvvəsə sudim var, nə nöqsanım mənim (7, s. 42).*

Kazım ağanın məktəbdə oxuduğu illəri, həmin vaxtlarda tez-tez gözəllərə vurulduğunu yad etdiyi 2 bəndlik "İdik" rədifli müxəmməsi nostalji hissləri ilə zəngindir. Bu şeirdə Füzulinin "Ey xoş ol günlər ki, mən həmraz idim canan ilə" misrasıyla başlanan qəzəlinin təsiri duyulur.

K.Salikin özü də şair olan böyük qardaşı mayor Mustafa ağa Arifi çox sevmiş, onunla fəxr etmişdir. O, Pələndova yazdığı mənzum məktubunda Qazax bölgəsindən çıxmış görkəmli şairlər sırasında qardaşının da adını çəkir. 1819-cu ildə Qafqaz canişini A.P.Yermolov tərəfindən Mustafa ağanın Şəmsəddinli Nəsim sultanla birlikdə Rusiyaya (Kazan və ya Xarkov şəhərinə) sürgün edilməsi, orada vəfat etməsi bölgə camaatına, ən çox da Kazım ağaya ağır təsir göstərmişdir. Qeyd edək ki, F.Qasımzadə yanlış olaraq bu iki şəxsin sürgünə göndərilməsi tarixini 1826-cı il göstərmiş (1, s. 58), İ.Umudlunun araşdırmasında baş vermiş hadisənin gerçək ta-

Ədəbiyyat:

1. Qasımzadə Feyzulla. XIX əsr Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi. Bakı: "Maarif" nəşriyyatı, 1974, 488 s.
2. Köçərli Fəridun bəy. Azərbaycan ədəbiyyatı. İki cildə. Birinci cild. Bakı: "Elm" nəşriyyatı, 1978, 598 s.
3. Umudlu İsmayıl. Şıxlinskiilər. Etno-tarixi və geneoloji rəqurs. Bakı: "Apostrof", 2016, 676 s.
4. Dadaşzadə Araz. XVIII əsr Azərbaycan lirikası. Bakı: "Elm", 1980, 227 s.
5. Salik Kazım ağa. Şeirlər. Əlyazma. ƏYİ. B-1637/3257, 36v.
6. Salik Kazım ağa. Şeirlər. Əlyazma. ƏYİ. S-267/9220, 115 s.
7. Qayıbov Hüseyin Əfəndi. Azərbaycanca məşhur olan şüəranın əşarına məcmuədir. II cild. Bakı: "Elm", 1989, 248 s.
8. Qayıbov Hüseyin Əfəndi. Azərbaycanca məşhur olan şüəranın əşarına məcmuədir. III cild. Bakı: "Mütərcim", 2002, 252 s.
9. Qayıbov Hüseyin Əfəndi. Azərbaycanca məşhur olan şüəranın əşarına məcmuədir. IV cild. Bakı: "Elm və təhsil", 2013, 368 s.

Резюме

Статья посвящена Кязым ага Салику, одному из известных азербайджанских поэтов XIX века.

Ключевые слова: газель, мухаммас, маснави, гошма, герайлы.

rixii dəqiqləşdirilmişdir (3, s. 131).

Qardaşına qarşı bu haqsızlıqdan çox kədərənən Kazım ağa bu münasibətlə iki qəzəl, iki müxəmməs yazmışdır. Şairin qəzəl formalı "Sənsiz" rədifli iki mənzum məktubuna Mustafa ağa Arif qürbətədən eyni rədifli qəzəllə cavab verib. Bundan başqa, şair bu mövzuya iki müxəmməs də həsr etmişdir. "Haray" rədifli 5 bəndlik birinci müxəmməsə heç nəyə gücü çatmayan şair çərxdən və fələkdən acı-acı şikayətlər edir, haray çəkir. H.Qayıbov bu şeirin başlığında belə yazır: "Mayor Mustafa ağayı – "Arif" təxəllüs Şeyxi oğluna çərx-i-kəcrəfdardan və dövr-i-bədkirdardan şikayəti babında" (7, s. 42). Şair belə bir kədərli nəticəyə gəlir ki, fələyin cəfasını çəkməyən olmayıb, o, insanlara cövr etməyində vəfalıdır:

*Çəkməyən kimdir ola zülmü cəfasını fələkin,
Bilməyən varmı ola cövrü vəfasını fələkin,
Görmədim qeyri-cafa mən ki səfasını fələkin,
İstəməm dərdini, həm dərdə davasını fələkin,
Çün giriftarın anın görmədim azad, haray (7, s. 42).*

Son bənddə müəllif özünə əbəs yerə fikir çəkməməyi məsləhət görür, çünki çox fikir çəkmək onu vaxtından əvvəl qocalda bilər.

Beş bənddən ibarət ikinci müxəmməsə də şair fələkdən, ədalətsiz dövrandan şikayət edir, dövrünün insanlara yaşatdığı dərd-kədərlərin heç bir yerdə əlacının, dərmanının tapılmadığından danışır. Şeirin sonunda Kazım ağa yeganə məqsədinin qardaşı ilə qovuşmaqdan ibarət olduğunu, hicran qəminin ona sonsuz əzab verdiyini bildirir:

*Dəmə bu zaxmin, tabibə, bəndə yoxdur çarəsi,
Mərhəmət-vüsət dilər bu tiği-hicran yarəsi,
Qaraqı-xun eylər cahani çəmimin fəvvarəsi,
Olmuşam dəşt-i-fənadə Arifin əvarəsi,
Gəl ki, pamal eyləmişdir Saliki hicran qəmi (8, s. 37).*

Kazım ağa Salikin müxəmməsləri dilinin sadəliyi, mövzu dairəsinin genişliyi, müxtəlif real hadisələrə, şəxslərə həsr olunması, yüksək sənətkarlığı, bədii ifadə vasitələrindən məharətlə istifadə etibarı ilə XIX əsrdə yazılmış ən dəyərli müxəmməslərlə, poeziya nümunələri ilə səsələnməkdədir.

Summary

Kazim aga Salik was one of the famous Azerbaijani poets of the XIX century.

Key words: ghazel, mukhammas, masnavi, goshma, gerayli.